

श्री मारुतराव घुले पाटील शिक्षण संस्थेचे

कृषि विज्ञान केंद्र, दहिगांव-ने (अहमदनगर - II)

ता.शेवगांव, जि.अहमदनगर (महा.) पिन ४१४ ५०२

Email : kvkdahigaon@gmail.com

Website : www.kvkdahigaon.org

* आम्हास फॉलो करा :

kvk.dahigaon

kvkahmednagar2

DahigaonKvk

एप्रिल ते जून २०२३

न्युज लेटर

अंक क्र.२०२३/१

शेतावर तंत्रज्ञान तपासणी (OFT) -

परसबागेतील कुक्कुटपालनामध्ये गावरान कोंबड्यांच्या कमी मांस व अंडी उत्पादनामुळे, संकरीत ब्लॅक औस्ट्रलोरप जातीच्या कोंबड्यांचा वापर करून मांस व अंडी उत्पादन वाढवणे :

नेवासा तालुक्यातील शेतकऱ्यांचा परसबागेतील कुक्कुटपालन हा व्यवसाय मोठ्या प्रमाणात केला जातो यामध्ये प्रामुख्याने गावरान कोंबड्यांचा वापर केला जातो, परंतु गावरान पक्षांमध्ये अपेक्षित वजन वाढ व अंडी उत्पादन मिळत नाही. त्यासाठी कृषि विज्ञान केंद्र, दहीगांव-ने अंतर्गत शेतकऱ्यांसाठी नवीन संकरीत जात ब्लॅक औस्ट्रलोरपचा वापर करून अपेक्षित वजन वाढ व अंडी उत्पादन मिळवण्यासाठी चाचणी घेत आहेत.

जमीन ओलावा निर्देशक यंत्राची तंत्रज्ञान तपासणी चाचणी :

ऊस पिकासाठी पाण्याचा कार्यक्षम वापर हा जमिनीच्या आरोग्यासाठी तसेच उत्पादन वाढीसाठी गरजेचा आहे.परंतु, पिकाला पाणी देण्याची गरज आहे कि नाही याचा सदृश्य पिक परिस्थिती बघून शेतकरी अंदाज

बांधतात व पिकाला पाणी देतात. हा अंदाज बरोबर असेलच असे नाही.त्यामुळे पाण्याचा अपव्यय तर होतोच आणि उत्पादनातही घट होते. याकरिता, केव्हीके दहिगाव-ने च्या माध्यमातून जमीन ओलावा निर्देशक यंत्राची तंत्रज्ञान तपासणी चाचणी शेतकऱ्यांच्या शेतावर घेण्यात आली.मागील घेतलेल्या चाचणीच्या निष्कर्षावरून,ऊस पिकाला पाणी देण्यासाठी जमीन ओलावा निर्देशक यंत्राचा वापर केला असता ऊस पिकाच्या ४ पाण्याच्या पाळ्यात बचत होऊन हेक्टरी ४.५ टन उत्पादन वाढ झाल्याचे दिसून आले आहे.

पथदर्शी प्रात्यक्षिक (FLD) -

परसबागेतील कुक्कुटपालनामध्ये गावरान कोंबड्यांच्या कमी मांस व अंडी उत्पादनामुळे, संकरीत श्रीनिधि जातीच्या कोंबड्यांचा वापर करून मांस व अंडी उत्पादन वाढवणे :

शेवगाव तालुक्यातील शेतकऱ्यांचा परसबागेतील कुक्कुटपालन हा व्यवसाय मोठ्या प्रमाणात केला जातो यामध्ये प्रामुख्याने गावरान कोंबड्यांचा वापर केला जातो, परंतु गावरान पक्षांमध्ये अपेक्षित वजन वाढ व अंडी उत्पादन

मिळत नाही. त्यासाठी कृषि विज्ञान केंद्र, दहीगांव-ने अंतर्गत शेतकऱ्यांसाठी नवीन संकरीत जात श्रीनिधी चा वापर करून अपेक्षित वजन वाढ व अंडी उत्पादन मिळवण्यासाठी प्रात्यक्षिक घेत आहेत.

कागदी लिंबाच्या हस्त बहार व्यवस्थापनासाठी संजीवकांचा वापर.

अहमदनगर जिल्ह्यातील जामखेड, कर्जत व श्रीगोंदा तालुक्यांमध्ये लिंबू पिकाखालील क्षेत्रामध्ये दिवसेंदिवस वाढ होत आहे. लिंबू पिकातून मिळणाऱ्या शाश्वत उत्पन्नामुळे कोरडवाहू भागातील शेतकऱ्यांचा नविन लागवडीकडे कल वाढत आहे. जामखेड, कर्जत व श्रीगोंदा भागातील शेतकऱ्यांसाठी हे प्रमुख महत्वाचे पिक बनले आहे. उन्हाळ्यात लिंबाला मिळणाऱ्या जास्त दरामुळे हस्त बहार व्यवस्थापनाकडे शेतकऱ्यांचा दिवसेंदिवस कल वाढत आहे. त्यामुळे लिंबू उत्पादक शेतकऱ्यांची क्षमता वृद्धी करणे गरजेचे आहे. जामखेड तालुक्यात लिंबाचे क्षेत्र मोठ्या प्रमाणात असल्यामुळे धानोरा येथे लिंबू उत्पादक शेतकऱ्यांसाठी लिंबू पिकातील हस्त बहार व्यवस्थापनासाठी संजीवकांचा वापर हे पथदर्शी प्रात्यक्षिक राबविण्यात आले होते. यामध्ये जूनमध्ये जी.ए.५० पी.पी.एम. सप्टेंबरमध्ये सायकोसील १००० पी.पी.एम व ऑक्टोबरमध्ये पोटशीअम नायट्रेट १००० पी.पी.एम प्रमाणे फवारणीचे पथदर्शी प्रात्यक्षिक राबविण्यात आले होते. या पथदर्शी प्रात्यक्षिकाचे निष्कर्षणे नोंदविली असता प्रात्यक्षिक क्षेत्रामध्ये प्रती झाड सरासरी फळांची संख्या १३२५ तर नियंत्रित क्षेत्रामध्ये प्रती झाड सरासरी फळांची संख्या

११८० नोंदवण्यात आली. तसेच प्रात्यक्षिक क्षेत्रामध्ये सरासरी फळांचे वजन ५६ ग्रॅम तर नियंत्रित क्षेत्रामध्ये सरासरी फळांचे वजन ४५ ग्रॅम आढळून आले. प्रात्यक्षिक क्षेत्रामध्ये सरासरी उत्पन्न १८.७२ टन/हेक्टर तर नियंत्रित क्षेत्रामध्ये सरासरी उत्पन्न १४.६४ टन/हेक्टर नोंदवण्यात आले. पथदर्शी प्रात्यक्षिकाचे नफा तोटा गुणोत्तर तपासले असता प्रात्यक्षिक क्षेत्रामध्ये ३.५० तर नियंत्रित क्षेत्रामध्ये २.८४ दिसून आले. या पथदर्शी प्रात्यक्षिकाद्वारे असे दिसून येते की, कागदी लिंबाच्या हस्त बहार व्यवस्थापनासाठी संजीवकांचा वापर केल्यामुळे उन्हाळ्यात मिळणाऱ्या फळांची संख्या वाढून अधिक उत्पन्न मिळते तसेच चांगला बाजारभाव मिळतो.

गहू कापणी व बांधणी यंत्र :

गव्हाचा भुसा जनावरांसाठी खाद्य, आच्छादन इ.साठी उपयोगाचा ठरतो. म्हणून गहू काढणी नंतर भुसा शिल्लक राहावा याकरता शेतकरी मजूर लावून गव्हाची कापणी-काढणी करतात व नंतर मळणी यंत्राच्या साहाय्याने गहू तयार करतात. या पद्धतीने एक हेक्टर (२.५ एकर) गहू कापणी करण्यासाठी १५ मजूर ३ दिवस घेतता, म्हणजेच एकूण ४५ मजूर दिवस लागतात, व नंतर एक दिवस मळणी यंत्राने मळणी करण्यासाठी लागतो. यासाठीचा खर्च हेक्टरी रु.१६,९०० एवढा लागतो.

याउलट गहू कापणी-बांधणी यंत्र वापरले तर, हेक्टरी फक्त ४ तास १० मिनिटे (एकरी १ तास ४० मिनिटे) लागतात व नंतर एक दिवस मळणी यंत्राने मळणी करण्यासाठी लागतो. यासाठीचा खर्च हेक्टरी रु.१३,२५० एवढा लागतो. म्हणजेच गहू कापणी-बांधणी यंत्र वापरले तर, हेक्टरी

रु.३६५० रु.बचत होते तर, ३ दिवस वाचतात.

शेतकरी प्रशिक्षण :

विषय : तूर आणि सोयाबीन एकात्मिक पिक उत्पादन तंत्रज्ञान -

भारत सरकार राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान अंतर्गत कृषि विज्ञान केंद्र दहिगाव-ने यांचे ५० प्रगतशील शेतकऱ्यांसाठी एकात्मिक सोयाबीन उत्पादन तंत्रज्ञान तसेच तुर एकात्मिक पिक उत्पादन तंत्रज्ञान या विषयाचे प्रशिक्षण कृषि विज्ञान केंद्र, दहिगाव-ने ता.शेवगाव येथे आयोजित करण्यात आले होते.सदर प्रशिक्षणात १०० प्रगतशील महिला व पुरुष शेतकरी यांनी सहभाग घेतला. सदर प्रशिक्षणात एकात्मिक अन्नद्रव्य,तण नियंत्रण, बिज प्रक्रिया तसेच माती पाणी परीक्षण या विषयी माहिती देण्यात आली. शेतीमध्ये यंत्राचा वापर, एकात्मिक किड नियोजन, कडधान्य व गळीतधान्य पिकांचे अहारातील महत्त्व या विषयावर देखील शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले.

विषय : महिलांसाठी पोषणबाग व्यवस्थापन प्रशिक्षण कार्यक्रम :

कृषि विज्ञान केंद्र दहिगाव-ने व समाज विकास समिती नेवासा यांच्या संयुक्त विद्यमाने महिलांसाठी पोषणबाग व्यवस्थापन प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला.या प्रशिक्षण कार्यक्रमात कृषि विज्ञान केंद्राचे प्रमुख डॉ.कौशिक व विषय विशेषज्ञ कृषि अभियांत्रिकी चे इंजि.राहुल पाटील यांनी उपस्थित महिलांना मार्गदर्शन केले.घराच्या बाजूला परसबागेत पोषणबाग तयार करून आठवड्यासाठी कुटुंबाला लागणारा रसायन विरहित भाजीपाला पिकवून कुटुंबाला आर्थिक बचतीत हातभार तसेच आरोग्य उत्तम राखण्यासाठी पोषण बागेचे महत्त्व यावेळी महिलांना पटवून देण्यात आले. या कार्यक्रमाच्या शेवटी उपस्थित महिलांना केव्हीकेच्या माध्यमातून शेवग्याची रोपे देऊन पोषणबाग लागवडीसाठी प्रोहत्सान देण्यात आले.

विषय : शेतकरी उत्पादक कंपनीची स्थापना प्रशिक्षण कार्यक्रम -

शेतकऱ्यांनी संघटीत होऊन व समूहिक प्रयत्न करत उत्पन्न वाढीसाठी वेगळ्या स्वरूपाचे प्रयत्न करत उत्पन्न वाढीसाठी वेगळ्या स्वरूपाचे प्रयत्न होणे गरजेचे आहे. त्यासाठी शेतकरी उत्पादन कंपनीची स्थापना याबद्दल शेतकऱ्यांना माहिती असणे गरजेचे होते म्हणून कृषि विस्तार विभागाचे वतीने शेतकरी उत्पादन कंपनीची स्थापना या विषयावर दिनांक २६ मे २०२३ रोजी एक दिवसाचे प्रशिक्षण आयोजित करण्यात आले होते. यामध्ये एकूण ४० शेतकऱ्यांनी सहभाग घेतला.

विषय : कृषि विज्ञान केंद्र, दहिगाव-ने अंतर्गत जमीन आरोग्य व्यवस्थापन प्रशिक्षण -

कृषि विज्ञान केंद्र, दहिगाव-ने अंतर्गत जमीन आरोग्य व्यवस्थापन या विषयावर दिनांक २३/०६/२०२३ रोजी प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमात शेतकऱ्यांनी सहभाग घेतला. त्यावेळी कृषि विज्ञान केंद्राचे शास्त्रज्ञांनी जमीनीच्या प्रकारानुसार पिकांची निवड करणे, पिकांची फेरपालट करणे, एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन यावर विशेष भर देण्याचे आवाहन केले, मातीचे आरोग्य चांगले राखण्यासाठी योग्य प्रकारे मशागत, वापसा परस्थितीनुसार रानबांधणी, पेरणी व पाणी व्यवस्थापन यावर भर देण्याचे नमूद केले. खराब व क्षारपड बनत असलेल्या जमिनीसाठी निचरा प्रणाली, जमिनीची योग्य मशागत, पिकांची फेरपालट, योग्य पाणी देण्याच्या पद्धती, पिकांची वाण व हंगामनिहाय लागवड, हिरवळीचे खते या विषयी माहिती उपस्थित शेतकरी बांधवांना दिली. या कार्यक्रमासाठी गावातील ३० प्रगतशील शेतकरी व कृषि विभागाचे प्रतिनिधी उपस्थित होते.

कृषि विस्तार अधिकारी प्रशिक्षण -

विषय :- नवीन कृषि तंत्रज्ञानाबद्दल कृषि विस्तारकांची बांधणी

नवनवीन कृषि तंत्रज्ञान व शिफारशी याबद्दल कृषि विभागामध्ये कार्यरत कृषि विस्तार अधिकारी यांना माहिती व जाणीव व व्हावी याबद्दल दिनांक ९ जून २०२३ रोजी एक दिवशीय प्रशिक्षण वर्ग कृषि विस्तार विभागाचे वतीने शेवगाव येथे आयोजित करण्यात आला होता. यामध्ये खरीप हंगामाचे अनुषंगाने विशेषत : कपाशी, तूर, सोयाबीन, बाजरी व ऊस पिकांबद्दल आधुनिक उत्पादन तंत्रज्ञानाच्या दृष्टीने माहिती देण्यात आली. प्रशिक्षण वर्गात ४५ कृषि विस्तार अधिकारी यांनी सहभाग नोंदवला.

विषय : कृषि विस्तार अधिकाऱ्यांसाठी फळपिकातील आधुनिक शिफारशी

अहमदनगर जिल्ह्यामध्ये फळ पिकांचे क्षेत्रामध्ये दिवसेंदिसव वाढ होत आहे. डाळिंब, आंबा, केळी, संत्रा इ. पिकातून प्रती एकरी मिळणारा नफा इतर पिकांपेक्षा जास्त आहे. त्यामुळे शेतकऱ्यांचा नविन लागवडीकडे कल दिवसेंदिवस वाढत आहे. फळ पिकांमध्ये समस्या देखील जास्त आहे. त्यामुळे फलोत्पादक शेतकऱ्यांची क्षमता वृद्धी करणे गरजेचे आहे. त्यासाठी कृषि विस्तार अधिकारी प्रशिक्षित करणे गरजेचे आहे. या हेतूने दिनांक ९ जून २०२३ रोजी कृषि विस्तार अधिकाऱ्यांसाठी फळपिकातील आधुनिक तंत्रज्ञान या विषयावर कृषि विज्ञान केंद्र दहिगाव-ने व तालुका कृषि अधिकारी नेवासा यांचे संयुक्त विद्यमाने प्रशिक्षणाचे आयोजन करण्यात आले होते. सदर प्रशिक्षणामध्ये ५३ कृषि विस्तार अधिकाऱ्यांनी सहभाग नोंदवला.

**डॉ.यु.एस.गौतम, उप महासंचालक (कृषि विस्तार)
भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद, नवी दिल्ली यांची
केव्हीके दहिगाव-ने (अहमदनगर - २) येथे भेट -**

भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद, नवी दिल्ली चे उप महासंचालक (कृषि विस्तार) डॉ.यु.एस.गौतम व डॉ.एस.के.रॉय,संचालक, आईसीएआर अटारी,झोन ८ पुणे यांनी श्री मारुतराव घुले पाटील शिक्षण संस्थेचे कृषि विज्ञान केंद्र, दहिगाव-ने ता.शेवगाव,जि.अहमदनगर येथे दि.५ मे २०२३ रोजी भेट दिली. प्रक्षेत्र भेटीवेळी मान्यवरांनी विविध प्रात्यक्षिके जसे ऊस रोपवाटिका, शेळीपालन, कुक्कुटपालन, गांडूळ खत निर्मिती, वनस्पती रोग चिकित्सालय, माती व पाणी तपासणी प्रयोगशाळा,बिजोत्पादन, रोपवाटिका, निंबोळी प्रक्रिया, छोटी कृषि औजारे बँक व कांदा साठवणूक गृहास भेट दिली. यावेळी डॉ.गौतम यांनी केव्हीके दहिगाव-ने यांनी कमी कालावधीमध्ये केलेल्या प्रगतीबद्दल समाधान व्यक्त केले.यावेळी मान्यवरांनी उपस्थित शेतकऱ्यांशी देखील संवाद साधला व केव्हीके दहिगाव-ने यांनी शेती तंत्रज्ञान प्रसारामध्ये केलेल्या कार्याचे कौतुक केले.यावेळी मान्यवरांनी एस.एस.आई पद्धतीने ऊस रोपवाटिका,ऊस खोडवा पिकामध्ये वेस्ट डीकंपोजरचा वापर व पाचट व्यवस्थापन, कडधान्य व गळीतधान्य पिकामध्ये बीबीएफ चा वापर, तुर पिकामध्ये BDN13-41, व कांदा पिकातील - NHRDF Red - 4 या नवीन जातींचा प्रसार केल्याबद्दल व पिक प्रात्यक्षिक प्रक्षेत्रावर आंबा-केशर, डाळिंब - भगवा सुपर, सोलापूर लाल, पेरू L-49 घनदाट व अति घनदाट

लागवड याबद्दल केव्हीके दहिगाव-ने यांचे कौतुक केले. माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करत डाळिंब तंत्र, कापूस तंत्र, कांदा तंत्र ही मोबाईल ॲप तयार केल्याबद्दल देखील मान्यवरांनी कौतुक केले.किसान सारथी या मोबाईल संदेश सेवेसाठी ३९५१२ इतक्या शेतकऱ्यांची नोंदणी केल्याबद्दल व सेवा सुरळीत असल्याबद्दल समाधान व्यक्त केले.अहमदनगर जिल्हा दुध उत्पादनात अग्रेसर असून जिल्ह्याची एका जिल्हा एक उत्पादन या अंतर्गत दुध प्रक्रिया यासाठी निवड झालेली आहे, या पाश्चिमीवर पशुधन व दुध निर्मिती यावर केव्हीके दहिगाव ने यांचे वतीने विशेष लक्ष देणे आवश्यक आहे, त्यासाठी भ्रूण प्रत्यारोपण तंत्रज्ञानाचा (ETT) प्रचार व प्रसार करावा. अहमदनगर जिल्हा अवर्षणप्रवण विभागात मोडल असल्याने प्रक्षेत्रासाठी पाण्याची समस्या निर्माण होते, त्यासाठी शेततळे व केव्हीके दहिगाव-ने कडे विषय विशेषज्ञ (कृषि अभियांत्रिकी) उपलब्ध असल्याने ऊस व फळबाग फवारणीकरिता ड्रोन करिता अनुदान उपलब्ध व्हावे हि विनंती करण्यात आली.

**केव्हीके दहिगाव-ने (अहमदनगर-२) करिता नवीन
वाहन प्राप्त :-**

भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद, नवी दिल्ली व आईसीएआर अटारी, झोन ८ पुणे यांचेकडून कृषि विज्ञान केंद्र दहिगाव-ने नवीन वाहन (बोलेरो) प्राप्त झाले. या नवीन वाहनाची विधिवत पुजा व उद्घाटन संस्थेचे अध्यक्ष मा.आ.डॉ.नरेंद्रजी घुले पा.साहेब,मा.आ.श्री.चंद्रशेखर घुले पा.,मा.आ.पांडुरंग अभंग, श्री.काकासाहेब नरवडे,श्री.काशिनाथ पा.नवले, श्री.बबनराव भुसारी, डॉ.नारायण म्हस्के, श्री.शिवाजी कोलते, श्री.अंबादास कळमकर, श्री.राजेंद्र नन्नावरे संस्थेचे सचिव श्री.अनिल शेवाळे, सहसचिव श्री.रवींद्र मोटे,

केव्हीके प्रमुख व वरिष्ठ शास्त्रज्ञ डॉ.श्यामसुंदर कौशिक यांचे उपस्थितीत पार पडले.

विस्तार उपक्रम -

किसान गोष्ठी - नविन फळबाग लागवड व व्यवस्थापन तंत्रज्ञान

अहमदनगर जिल्ह्यातील नेवासा तालुक्यामध्ये केळी, डाळींब, संत्रा इ. फळबाग लागवड क्षेत्रामध्ये मोठ्या प्रमाणात वाढ होत आहे. कृषि विज्ञान केंद्र दहिगाव- ने अंतर्गत रांजणगावदेवी येथे २५ मे २०२३ रोजी किसान गोष्ठी कार्यक्रमाचे नियोजन करण्यात आले होते. सदर कार्यक्रमांमध्ये शेतकऱ्यांना माती परीक्षण अहवालानुसार पिकाची निवड, वानाची निवड, लागवड आंतर, लागवड करताना घ्यावयाची काळजी, लागवडीनंतर आधार व वळण, छाटणी तंत्रज्ञान, एकात्मिक अन्नद्रव्ये व पाणी व्यवस्थापन, पीक संरक्षण इ. बाबत शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच भागातील प्रगतशील शेतकऱ्यांनी विचारलेल्या विविध प्रश्नांचे शंका निरसन करण्यात आले.

जागतिक पशुवैद्यकीय दिन :

दि. २९ एप्रिल रोजी, केव्हीके दहिगाव-ने तर्फे नेवासा येथील सुरेशनगर येथे जागतिक पशुवैद्यकीय दिनाचे

आयोजन करण्यात आले . या कार्यक्रमासाठी ३७ ग्रामीण युवकानी सहभाग नोंदवला. दुग्धव्यवसायात झपाट्याने होत असलेले बदल व आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करणे तसेच जंत निर्मूलन, लसीकरण करणे काळाची गरज आहे, याचबरोबर रेबीज, लम्पी स्क्रीन रोगाचे लसीकरणाद्वारे नियंत्रण करणे याबद्दल मार्गदर्शन करण्यात आले.

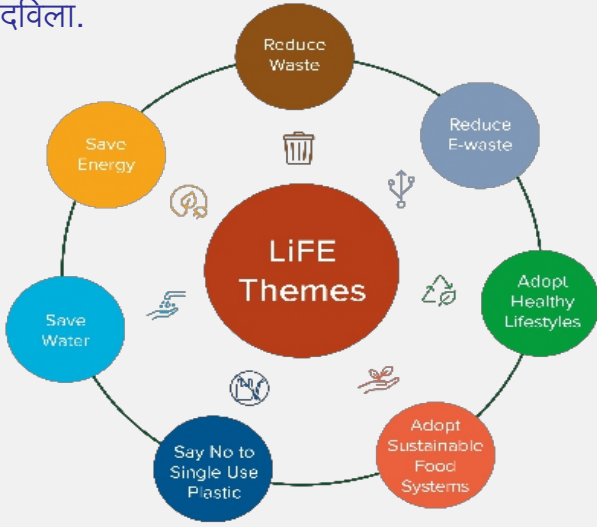

मिशन लाईफ चे आयोजन

नव्यानेच भारत सरकारने सुरु केलेल्या मिशन लाईफ अंतर्गत पर्यावरणाचे रक्षण आणि जतन करण्यासाठी वैयक्तिक आणि सामुदायिक कृती करण्यासाठी भारताच्या नेतृत्वा खालील जागतिक जन चळवळ कृषि विज्ञान केंद्राच्या वतीने सुरु करण्यात आली. मिशन लाईफ स्टाइल फॉर एन्व्हायर्नमेंट म्हणजे भारतीय संस्कृती आणि राहणीमान परंपरा स्वाभाविकपणे टिकणारी आहे. आपल्या मौल्यवान नैसर्गिक साधनसंपत्तीचे जतन करणे आणि निसर्गाशी सुसंगत राहण्याचे महत्त्व आपल्या प्राचीन धर्मग्रंथांमध्ये सांगितले आहे. त्या प्राचीन ज्ञानाचा उपयोग करून जास्तीत जास्त लोकांपर्यंत हा संदेश पोहोचवणे ही काळाची गरज आहे. मिशन LIFE व्यक्ती आणि समुदायांच्या प्रयत्नांना सकारात्मक वर्तणुकीतील बदलाच्या जागतिक जन चळवळीत बदलण्याचा प्रयत्न करणे होय.

या मिशनच्या अंतर्गत हवामान आधारित पीक प्रजननाची व्याप्ती आणि बाजरी आणि कडधान्यांमध्ये अनुवांशिक सुधारणा, खरीप पूर्व पिक नियोजन आणि मिलेट उत्पादन तंत्रज्ञान तसेच हवामान आधारित मिलेट उत्पादन तंत्रज्ञान हे पुढील पिढीच्या शेतकरी वर्गासाठी किती महत्वाचे आहे. यासाठी बाभूळखेडा, भेंडा आणि शिरसगाव या ठिकाणी प्रचार आणि प्रसार हा कार्यक्रम दिनांक २३ जुन ते ३० जुन २०२३ दरम्यान घेण्यात आला. यात हवामान आधारित मिलेट उत्पादनाविषयी संपूर्ण शेतकऱ्यांना देण्यात आली. यामध्ये जवळपास ८४ प्रगतशील शेतकरी यांनी सहभाग नोंदविला.

ऊस रोपवाटिका अंतर्गत ऊसाच्या विविध वाणांची रोपे निर्मिती

श्री. मारुतराव घुले पाटील शिक्षण संस्था, कृषि विज्ञान केंद्र दहिगाव-ने चे अध्यक्ष आदरणीय आमदार डॉ. नरेंद्रजी घुले पाटील, उपाध्यक्ष आ.आमदार श्री. चंद्रशेखर घुले पाटील साहेब आणि संस्थेचे विश्वस्त यांचे मार्गदर्शनाखाली कार्यरत आहे. कृषि विज्ञान केंद्र, दहिगाव-ने चे कार्यक्षेत्र ७ तालुक्यात जसे नेवासा, शेवगाव, पाथर्डी, कर्जत, जामखेड, श्रीगोंदा आणि अहमदनगर असे आहे.

अहमदनगर जिल्ह्याची ओळख ऊसाची शेती आणि सहकारी कारखानदारी अशी आहे. अहमदनगर जिल्ह्यात जवळजवळ १.०० लाख हेक्टर क्षेत्रावर ऊस पिकाची लागवड केली जाते. सहकारी कारखान्यांना त्यांच्या गाळप क्षमते एवढा ऊस निर्माण करणे मोठे जिकरीचे होते. त्याचप्रमाणे ऊस निर्मितीसाठी लागणारे सुधारित जातींचे बेणे सुद्धा वेळेवर व योग्य प्रमाणात उपलब्ध होत नाही.

याचाच विचार करून सदर रोपवाटिका सुरु करण्यात आली आहे. या रोपवाटिकेच्या अंतर्गत को. ८६०३२, को.एम. ०२६५, फुले १५०१२, फुले १५००६ तसेच को. व्ही.एस.आय. १८१२१ या शिफारसीत जातींचे रोपे निर्मितीचे काम सुरु करण्यात आले आहे.

एप्रिल आणि मे महिन्यात को.एम. ०२६५ व को.८६०३२ जातींची जवजवळ ४१३७२ रोपे कार्यक्षेत्रातील २९ शेतकऱ्यांना पुरविण्यात आली आहे. तसेच माहे जुलै महिन्यात को.एम. ०२६५ या ऊस वाणाच्या मुलभूत बेणे पासून ऊस रोपांची निर्मिती सुद्धा सुरु करण्यात आली आहे. तरी ज्या शेतकऱ्यांना मुलभूत (सुधारित) को.एम. ०२६५ या ऊस जातीची रोपे हवी आहेत त्यांनी कृषि विज्ञान केंद्राच्या ऊस रोपवाटिकेशी संपर्क करावा. ऊस रोपांची ऑनलाइन बुकिंग सुविधा सुरु करण्यात आली असून त्याची लिंक www.kvkdahigaon.org या वेबसाईट वर देण्यात आलेली आहे.

हुमणी किड आणि खरिप पिक व्यवस्थापन अभियान

मागील काही वर्षांचा अनुभव लक्षात घेता, बदलती हवामान परिस्थिती, काही वर्षी सरासरी पेक्षा अधिक पाऊस, अतिवृष्टी तर काही वर्षात अवर्षणाची परिस्थिती निर्माण झाल्याने शेती व्यवसायात आपत्कालीन परिस्थिती निर्माण होते. अशा प्रकारे बदलत्या नैसर्गिक घटकांचा शेती व्यवसायावर अनिष्ट परिणाम होत असतो. तापमान वाढ, कमी अधिक पाऊस, दोन पावसातील खंड यांचा शेती उत्पादनावर संख्यात्मक व गुणात्मक विपरीत परिणाम होत असतो.

मान्सून उशिरा सुरु झाल्यास पेरणी लांबते तर

पेरणीच्या वेळी अतिवृष्ट झाल्यास वेळेवर पेरणी करणे शक्य होत नाही. पेरणी झाल्यानंतर पाऊस लांबला तर त्याचा उगवलेल्या पिकांवर प्रतिकूल परिणाम होऊन किंत्येकदा दुबार पेरणीची परिस्थिती उद्भवते. पेरणी वेळेवर झाली व पीक ही चांगले वाढले तर काही वेळा पीक वाढीच्या अवस्थेत असताना किंवा दाणे भरण्याच्या वेळी पिकास शीतलहरींचा फटका बसल्यास पिकांचे नुकसान होते. अशा प्रकारे निरनिराळ्या नैसर्गिक आपत्तींना सामोरे जाताना लहान व सिमांतीक शेतकऱ्यांना त्यांच्या उपजीविकेचे साधन केवळ शेती असल्याने मोठ्या संकटाचा सामना करावा लागतो.

या बदलत्या हवामानामुळे, उन्हाळ्यात पडणारा अवकाळी पाऊस यामुळे हुमणी या किडीचा प्रादुर्भाव देखील वाढत आहे. परिणामी प्रामुख्याने पीक उत्पादनामध्ये मोठ्या प्रमाणात घट आढळून येते. हुमणी ही अतिशय नुकसानकारक बहुभक्षी कीड असून उन्नी, उकरी, गांढर, खतातील अळी, मे-जून भुंगेरे, कॉकचाफर्स व मुळे खाणारी अळी या नावाने सुद्धा ओळखले जाते. ही कीड पिकांच्या मुळांवर उपजीविका करते. महाराष्ट्रात प्रामुख्याने ऊस, सोयाबीन, कापूस, ऊस, अद्रक व हळद इत्यादीसारख्या पिकांवर मोठ्या प्रमाणात प्रादुर्भाव दिसून येत आहे. या किडीमुळे पिकाचे सरासरी ३० % ते ८० % आर्थिक नुकसान होते तर काही भागात १०० % पीक उध्वस्त होते.

या सर्व घटकाचा विचार करून कृषी विज्ञान केंद्र , दहीगाव ने यांनी २२ ते ३१ मे २०२३ दरम्यान शेवगाव , नेवासा, पाथर्डी तालुक्यातील ४६ निवडक गावामध्ये खरीप पिक आणि हुमणी व्यवस्थापन अभियान राबवले. या अभियानात एकूण १२५० शेतकरी व कृषी विस्तार अधिकारी सहभागी ले. अभियाना अंतर्गत खरीप पिकांचे व्यवस्थापन, बियाणे निवड, बीज प्रक्रिया, खत व्यवस्थान, माती परीक्षण, पाणी व्यवस्थापन, आपत्कालीन परिस्थितीत पिक नियोजन, हुमणी किडीचे जैविक, रासायनिक, मशागातीय पद्धतीचा अवलंब करून व्यवस्थापन, इत्यादी विषयावर मोहीम राबवली.

शेतकरी शास्त्रज्ञ चर्चा सत्र :

दिनांक २५ मे २०२३ रोजी आखातवडे, तालुका शेवगाव येथे शे सदर कार्यक्रम राबवण्यात आला. या कार्यक्रमात २२ शेतकरी सहभागी झाले. फळ पिकातील किडी, रोग, हुमणी व्यवस्थापन आणि खरीपातील पिकावरील किडी रोग नियंत्रणासाठी पूर्व नियोजन या संदर्भात चर्चा करण्यात आली .

केव्हीके शेती कट्टा -

सन २०२३ पासून नव्याने निवड केलेल्या गावांपैकी आखतवाडे ता. शेवगाव या गावामध्ये माहे जुन या महिन्याचा केव्हीके शेती कट्टा या कार्यक्रमाचे दिनांक २१ जुन २०२३ रोजी आयोजन करण्यात आले होते. प्रत्येक महिन्यात एके दिवसी केव्हीके शेती कट्टा या उपक्रमाचे गावातील सार्वजनिक ठिकाणी, शेतकऱ्यांच्या बांधावर किंवा गावातिक शेतकऱ्यांना सोईस्कर ठिकाणी या उपक्रम आयोजित केले जातो. याबाबतची पुर्वसूचना whatsapp गावातिक शेतकऱ्यांना अगोदरच २ ते ४ दिवस देण्यात येते. या उपक्रमात केव्हीके मधील सर्व विषय विशेषज्ञ गरजेनुसार सहभागी होतात. संबंधित महिन्यात किंवा त्या त्या कालावधीत शेतकऱ्यांच्या शेतीविषयक ज्या ज्या समस्या असतील त्या सर्व समस्या सोडवण्याचा प्रयत्न यावेळी केला जातो. प्रसंगी प्रत्यक्ष शेतावर जाऊन शंका समाधान करण्यात येते. या उपक्रमाचे सर्व नियोजन विषय विशेषज्ञ (कृषि विस्तार) यांच्या माध्यमातून केले जाते. या नाविन्यपूर्ण कृषि विस्तार उपक्रमातून आवश्यक सर्व शेती तंत्रज्ञान सर्व गरजू शेतकऱ्यांच्या पर्यंत पोहचवण्यात येते.

दिनांक २१ जून रोजीच्या कार्यक्रमात खरीप पिके नियोजन, यांत्रिकीकरण, पशुपालन व माती परीक्षण याबद्दल मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच कृषि विभागाच्या विविध योजनांबद्दल देखील मार्गदर्शन करण्यात आले. कार्यक्रमानंतर आखतवाडे गावामध्ये यशस्वीपणे रेशीमशेती करणा-या श्री श्याम जगताप यांच्या शेतावर भेट देण्यात आली.

समूह चर्चा :

दोरसडे ता. शेवगाव येथे दिनांक ३० मे २०२३ रोजी समूह चर्चा या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. खरीप हंगामातील पिकांना हुमणी या किडीचा मोठ्या प्रमाणात प्रादुर्भाव जाणवतो. ऊस पिकाचे या किडीमुळे नुकसान होत असल्याची समस्या प्रत्येक वर्षी भेडसावत आहे. यासाठी हुमणी या किडीचे एकात्मिक व समूह पद्धतीने व्यवस्थापन कसे करावे याबद्दल उपस्थित शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच खरीप हंगामाच्या दृष्टीने महत्वाचे पिक कपाशी याबद्दल देखील शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले.

संसाधन व्यक्ती म्हणून मार्गदर्शन

महाराष्ट्र शासन कृषि विभागाचे तालुका कृषि अधिकारी, शेवगाव यांच्या वतीने दि. २३ जून ते १ जुलै हा कृषि संजीवनी सप्ताह म्हणून साजरा करण्यात आला. याअंतर्गत का-हॅटाकळी ता. शेवगाव येथे विशेष कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. यावेळी उपस्थित शेतकऱ्यांना खरीप हंगामातील पिके विशेषतः कपाशी पिकाबद्दल मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच गावामध्ये नव्याने स्थापन झालेल्या कान्हुपात्रा महिला शेतकरी उत्पादक कंपनीच्या महिला पदाधिकारी व सदस्या उपस्थित होत्या, यावेळी त्यांना शेतकरी उत्पादक कंपनीच्या माध्यमातून शेतमाल प्रक्रिया व्यवसायातील संधी याबद्दल मार्गदर्शन केले. यावेळी कृषि सहायक, कृषि पर्यवेक्षक व आत्मा चे तालुका तंत्रज्ञान व्यवस्थापक उपस्थित होते.

मुक्त कृषि शिक्षण केंद्रास 'अ' श्रेणी प्राप्त :

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक यांचे द्वारे चालविले जाणारे कृषि विज्ञान केंद्र, दहिंगाव-ने अंतर्गत मुक्त कृषि शिक्षण केंद्र, भेंडा या ठिकाणी कार्यरत आहे. आपल्या केंद्राने पुनर्मान्यतेसाठी सादर केलेल्या प्रस्तावानुसार विद्यापीठाच्या तीन सदस्सीय समितीद्वारे केंद्रांची पडताळणी दि. ६ ते २१ मार्च २०२३ या कालावधीत पूर्ण झाली आहे. त्यानुसार आपल्या केंद्रास 'A/अ' ही श्रेणी ३ शैक्षणिक वर्षाकरिता प्राप्त झालेली आहे. ग्रामीण भागातील सर्वसामान्य शेतक-यांच्या मुला-मुलींना तसेच स्थानिक पातळीवर शेतीशी निगडित शिक्षण घेऊ इच्छिणाऱ्या व शिक्षणाच्या प्रवाहाबाहेर गेलेल्यांसाठी या केंद्राअंतर्गत कृषि पदविका पर्यंतचे शिक्षण सुविधा भेंडा या ठिकाणी उपलब्ध आहे. माळी प्रशिक्षण प्रमाणपत्र, कृषि

अधिष्ठान, उद्यानविद्या पदविका, कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन पदविका व कृषि पत्रकारिता पदविका हे सर्व शिक्षणक्रम केंद्रांतर्गत सुरु आहेत. सन २०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षामध्ये संपूर्ण प्रवेश प्रक्रिया ही ऑनलाईन पद्धतीनेच घेण्यात आली आहे. २०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षासाठी १८२ प्रवेश झालेले असून संपर्क सत्र (लेक्चर) ऑफलाईन पद्धतीने सुरु आहेत.

‘डेसी’ (DAESI) पदविका अभ्यासक्रम :-

‘मॅनेज’ हैद्राबाद, ‘वनामती’ नागपूर व ‘आत्मा’ अहमदनगर यांचे संयुक्त विद्यमाने कृषि निविष्टा विक्रेत्यांकरिता कृषि विस्तार सेवा पदविका (देसी) अभ्यासक्रमासाठी श्री मारुतराव घुले पाटील शिक्षण संस्थेचे कृषि विज्ञान केंद्र दहिगाव-ने गत ५ वर्षांपासून नोडल प्रशिक्षण संस्था म्हणून कार्यरत आहे. सन २०१८-१९ या वर्षामध्ये पहिली बॅच तसेच सन २०२१-२२ या वर्षामध्ये दुसरी बॅच पूर्ण झालेली आहे. सन २०२२-२३ मध्ये मंजूर असलेली बॅच क्र.३ दि.११/११/२०२२ पासून सुरु झालेली असून सदर बॅचसाठी ४० कृषि निविष्टा विक्रेत्यांनी प्रवेश घेतलेला आहे. एप्रिल ते जून या कालावधीमध्ये २२ सत्र (११ दिवस) व १ फिल्ड व्हिडीओ पूर्ण झालेली आहे. या कालावधीमध्ये ऊस उत्पादन तंत्रज्ञान, शेतीमध्ये कीटक व रोग नियंत्रणाचे महत्त्व, हवामान बदलावर आधारित शेती पद्धती, कीटकनाशक कायदा, अत्यावश्यक वस्तू कायदा आणि ग्राहक संरक्षण कायदा, फळपिके, भाजीपाला पिके व नर्सरी व्यवस्थापन

इ. विषय शिकवलेले आहेत. तसेच गांडूळ खत उत्पादन युनिटला भेट दिलेली आहे.

कृषि विज्ञान केंद्राच्या प्रक्षेत्रावर पोषणबागेची स्थापना

मानवी आरोग्य निरोगी व उत्तम ठेवण्यासाठी सकस आहार महत्वाचा आहे. याकरिता प्रत्येक कुटुंबाने आपल्या घराच्या परसबागेत स्वतःच्या कुटुंबाकरिता पोषण बागेची निर्मिती करावी या हेतूने केव्हीके प्रक्षेत्रावर पोषण बागेचे प्रात्यक्षिक दाखविण्यात आले आहे. या पोषण बागेत पालेभाज्या-मेथी,पालक फळभाज्या-टोमॅटो, भेंडी वांगी, दोडका, घोसाळे, मुळवर्गीय भाजी-मुळा, शेंगवर्गीय भाज्या-गवार तसेच कोथिंबीर व कढीपत्ता इ भाज्यांची लागवड १ गुंठा जागेत केली आहे. केव्हीके दहिगाव-ने प्रक्षेत्राला भेट देणाऱ्या महिला व पुरुष शेतकऱ्यांना पोषण बागेविषयी माहिती देऊन विषमुक्त भाजीपाल्याची निर्मिती करण्याचे आव्हान केले जात आहे.

कृषि विज्ञान केंद्र, दहिगांव-ने (अहमदनगर ॥)

डॉ.एस.एस.कौशिक (प्रमुख व वरिष्ठ शास्त्रज्ञ) कृ.वि.कें.दहिगाव-ने,ता.शेवगांव

यांनी दहिगाव-ने येथे मुद्रित करून प्रसिध्द केले आहे.

Email : kvkdahigaon@gmail.com,

Website : www.kvkdahigaon.org

मुख्य संपादक : डॉ.एस.एस.कौशिक (वरिष्ठ शास्त्रज्ञ व प्रमुख)

सह संपादक : श्री.सचिन बडधे (विषय विशेषज्ञ,कृषि विस्तार)

-: संपादक मंडळ :-

श्री.माणिक लाखे (विषय विशेषज्ञ,पीक संरक्षक)

श्री.नंदकिशोर दहातोंडे (विषय विशेषज्ञ,उद्यानविद्या)

डॉ.चंद्रशेखर गवळी (विषय विशेषज्ञ,पशुविज्ञान)

श्री.प्रकाश हिंगे (प्रक्षेत्र व्यवस्थापन)

श्री.नारायण निबे (विषय विशेषज्ञ,कृषि विद्या)

इंजि.राहुल पाटील (विषय विशेषज्ञ,कृषि अभियांत्रिकी)

श्री.प्रकाश बहिरट (प्रयोगशाळा तंत्रज्ञ,मृद परिक्षण)

श्री.वैभव नगरकर (कार्यक्रम सहाय्यक,संगणक)